

LOTIN TILI VA TIBBIY TERMINOLOGIYA FANINING FARMATSEVTIKADA QO‘LLANILISHI

G'ulomjonova Ruxshonabonu

Farg‘ona jamoat salomatligini saqlash tibbiyot instituti

Davolash ishi yo‘nalishi talabasi.

Tuychieva Odina Sobirovna

Dotsent. Ilmiy rahbar.

Lotin tili, pedsgogika va psixologiya kafedrası.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.18968218>

Annotatsiya. Mazkur maqolada lotin tilining tibbiyot va farmatsevtika sohasidagi o‘rni, tibbiy terminologiya tizimining shakllanishi hamda dorivor preparatlar nomlanishida lotin tilidan foydalanish masalalari yoritilgan. Shuningdek, farmatsevtika amaliyotida retsept yozish qoidalari, dori shakllarining lotin tilida ifodalanishi va tibbiy atamalarining ilmiy ahamiyati tahlil qilingan.

Kalit so‘zlar: lotin tili, tibbiy terminologiya, farmatsevtika, retsept, dori shakllari, farmatsevtik terminlar.

KIRISH

Lotin tili qadimiy tillardan biri bo‘lib, u ko‘p asrlar davomida ilm-fan, madaniyat va ta‘lim sohasida muhim o‘rin egallagan. Ayniqsa, tibbiyot va farmatsevtika sohalarida lotin tilining ahamiyati juda katta hisoblanadi. Bugungi kunda ham ko‘plab tibbiy atamalar, anatomik nomlar va dorilar nomlari aynan lotin tilida qo‘llaniladi.

Tibbiyot fanining rivojlanishi jarayonida turli mamlakatlarda yashagan olimlar o‘z ilmiy ishlarini ko‘pincha lotin tilida yozganlar. Shu sababli lotin tili tibbiyot fanining xalqaro ilmiy tiliga aylangan. Bu esa turli davlat mutaxassislarining bir-biri bilan samarali muloqot qilishiga imkon yaratgan.

Farmatsevtika sohasida ham lotin tilining o‘rni juda muhimdir. Dorilar nomlanishi, retsept yozish, dori moddalarini tasniflash va farmatsevtik terminlarni shakllantirishda lotin tilidan keng foydalaniladi. Shu sababli tibbiyot oliy o‘quv yurtlarida lotin tili va tibbiy terminologiya fani alohida o‘rganiladi.

Lotin tilini o‘rganish kelajakdagi shifokor va farmatsevtlar uchun zarur bo‘lgan bilimlarni egallashga yordam beradi. Chunki tibbiy terminlarning katta qismi aynan lotin tiliga asoslangan.

ASOSIY QISM

Lotin tilining tibbiyotdagi ahamiyati

Lotin tili qadimiy Rim davlatining tili bo‘lib, keyinchalik Yevropa mamlakatlarida ilm-fan va ta‘lim tili sifatida keng qo‘llanilgan. O‘rta asrlarda tibbiyot va biologiya sohasidagi ilmiy asarlarning aksariyati lotin tilida yozilgan.

Lotin tilining tibbiyotdagi asosiy ahamiyati shundaki, u tibbiy terminlarni aniq va tushunarli tarzda ifodalash imkonini beradi. Tibbiyot sohasida ishlatiladigan terminlarning ko‘pchiligi lotin yoki yunon tilidan kelib chiqqan.

Masalan:

- **Cor** – yurak
- **Pulmo** – o‘pka

- **Ren** – buyrak
- **Hepar** – jigar
- **Cerebrum** – bosh miya

Bu terminlar tibbiyot fanining turli bo‘limlarida keng qo‘llaniladi. Shuningdek, lotin tilidagi terminlar qisqa, aniq va xalqaro miqyosda tushunarli bo‘lishi bilan ajralib turadi.

Tibbiy terminologiya tushunchasi

Tibbiy terminologiya – bu tibbiyot fanida ishlatiladigan maxsus ilmiy atamalar tizimidir.

U inson organizmi tuzilishi, kasalliklar, davolash usullari va dori vositalari bilan bog‘liq atamalarni o‘z ichiga oladi.

Tibbiy terminologiya bir necha asosiy bo‘limlardan iborat:

1. Anatomik terminologiya
2. Klinik terminologiya
3. Farmatsevtik terminologiya

Anatomik terminologiya inson tanasining tuzilishi va organlari nomlarini bildiradi.

Klinik terminologiya kasalliklar, ularning belgilari va davolash usullarini ifodalaydi.

Farmatsevtik terminologiya dorilar, dori shakllari va kimyoviy moddalar nomlarini o‘z ichiga oladi.

Ko‘plab tibbiy terminlar lotin va yunon tilidan kelib chiqqan. Masalan:

- **cardio** – yurak
- **neuro** – nerv
- **derma** – teri
- **gastro** – oshqozon

Bu o‘zaklar yordamida turli tibbiy atamalar hosil qilinadi.

Farmatsevtika sohasida lotin tilining qo‘llanilishi

Farmatsevtika – bu dorivor moddalarni o‘rganish, ishlab chiqarish va qo‘llash bilan shug‘ullanuvchi fan hisoblanadi. Farmatsevtika amaliyotida lotin tilidan keng foydalaniladi.

Lotin tilining farmatsevtikadagi asosiy qo‘llanilish yo‘nalishlari quyidagilardan iborat:

Dorilar nomlanishi

Ko‘plab dorivor preparatlar lotin tilidagi nomlar bilan ataladi. Bu dorilarni xalqaro miqyosda bir xil nom bilan tanishga yordam beradi.

Masalan:

- **Paracetamol**
- **Aspirinum**
- **Analginum**
- **Amoxicillinum**

Bu nomlar butun dunyoda deyarli bir xil tarzda qo‘llaniladi.

Retsept yozishda lotin tilidan foydalanish

Tibbiyot amaliyotida shifokorlar dorilarni retsept orqali buyuradilar. Retsept yozishda lotin tilidan foydalanish an‘anaga aylangan.

Retsept quyidagi qismlardan iborat bo‘ladi:

1. **Rp. (Recipe)** – ol
2. **D.t.d. (Da tales doses)** – shunday dozada ber

3. **S. (Signa)** – qo‘llash usuli

Misol:

Rp.: Paracetamoli 0,5

D.t.d. N10

S. Kuniga 2 mahal ichilsin

Bu retsept bemorga paratsetamol tabletkasini kuniga ikki marta qabul qilishni bildiradi.

Dori shakllarining lotincha nomlari

Farmatsevtika sohasida dori shakllari ham lotin tilida yoziladi.

Masalan:

- **Tabulettae** – tabletkalar
- **Capsulae** – kapsulalar
- **Solutio** – eritma
- **Unguentum** – maz
- **Sirupus** – sirop
- **Tinctura** – damlama

Bu atamalar farmatsevtika amaliyotida keng qo‘llaniladi.

Farmatsevtik terminlarning tuzilishi

Farmatsevtik terminlar ko‘pincha bir necha qismlardan tashkil topadi.

Ular quyidagi elementlardan iborat bo‘lishi mumkin:

1. **Prefiks** – so‘z boshida keladi
2. **O‘zak** – so‘zning asosiy qismi
3. **Suffiks** – so‘z oxirida keladi

Masalan:

Antibioticum

anti – qarshi

bio – hayot

ticum – modda

Natijada “mikroorganizmlarga qarshi ta’sir qiluvchi modda” ma’nosi hosil bo‘ladi.

Lotin tilining farmatsevtika ta’limidagi ahamiyati

Tibbiyot oliy o‘quv yurtlarida lotin tili va tibbiy terminologiya fani muhim o‘rin egallaydi.

Bu fan talabalarga tibbiy atamalarni to‘g‘ri tushunish va ulardan to‘g‘ri foydalanish imkonini beradi.

Lotin tilini o‘rganish quyidagi jihatlar uchun muhimdir:

- tibbiy terminlarni to‘g‘ri o‘qish va yozish
- retsept yozish qoidalarini o‘rganish
- dorilar nomini to‘g‘ri tushunish
- xalqaro tibbiy adabiyotlarni o‘qish

Shu sababli tibbiyot va farmatsevtika yo‘nalishida tahsil olayotgan talabalar uchun lotin tilini o‘rganish muhim ahamiyatga ega.

XULOSA

Lotin tili tibbiyot va farmatsevtika sohasida muhim ahamiyatga ega bo'lgan xalqaro ilmiy til hisoblanadi. Tibbiy terminlarning katta qismi aynan lotin tiliga asoslangan bo'lib, bu turli mamlakat mutaxassislarining o'zaro muloqotini osonlashtiradi.

Farmatsevtika amaliyotida lotin tilidan dorilar nomlanishi, retsept yozish va dori shakllarini ifodalashda keng foydalaniladi. Bu esa farmatsevtika sohasida aniqlik va yagona tizimni ta'minlaydi. Lotin tilini o'rganish tibbiyot va farmatsevtika yo'nalishida tahsil olayotgan talabalar uchun muhim bo'lib, u tibbiy terminologiyani chuqurroq tushunishga yordam beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Lotin tili va tibbiy terminologiya darsligi.
2. Farmatsevtika asoslari. Toshkent.
3. Tibbiy terminologiya asoslari.
4. O'zbekiston Respublikasi ta'lim to'g'risidagi qonuni.
5. Latin language for medical students.